

Goralská menšina chce byť uznaná

Jozef Bravis, Pavol Zamiška, Ábel Ravasz

Na Slovensku máme 13 oficiálne uznaných národnostných menšín. Podľa sčítania v roku 2011, majú najmenšie oficiálne uznané domáce menšiny (židovská a srbská), menej ako tisíc obyvateľov. Ďalšie tri národnosti, (chorvátska, bulharská, ruská), majú tisíc až dve tisíc obyvateľov.

Aj keď goralské etnikum patrí medzi domáce (autochtónne) menšiny, nepatrí medzi tie, ktoré sú oficiálne uznané. Avšak predpokladá sa, že má väčšiu početnosť ako niektoré uznané menšiny uvedené v tabuľke. Oficiálne neuznanie má svoje historické dôvody a vývoj, ale pre nás je dôležité, že v súčasnosti to výrazným spôsobom bráni v rozvoji tejto etnickej skupiny na Slovensku.

Tento dokument má za ambíciu poskytnúť základný popis súčasnej situácie skupiny Goralov na Slovensku, ako aj pomenovať tie kroky, ktoré by najviac pomohli k rozvoju tejto menšiny.

Národnosť	Spolu	Podiel
Maďarská	458467	8,5%
Rómska	105738	2,0%
Rusínska	33482	0,6%
Česká	30367	0,6%
Ukrajinská	7430	0,1%
Nemecká	4690	0,1%
Moravská	3286	0,1%
Poľská	3084	0,1%
Ruská	1997	0,04%
Bulharská	1051	0,02%
Chorvátska	1022	0,02%
Srbská	698	0,01%
Židovská	631	0,01%

Gorali na Slovensku

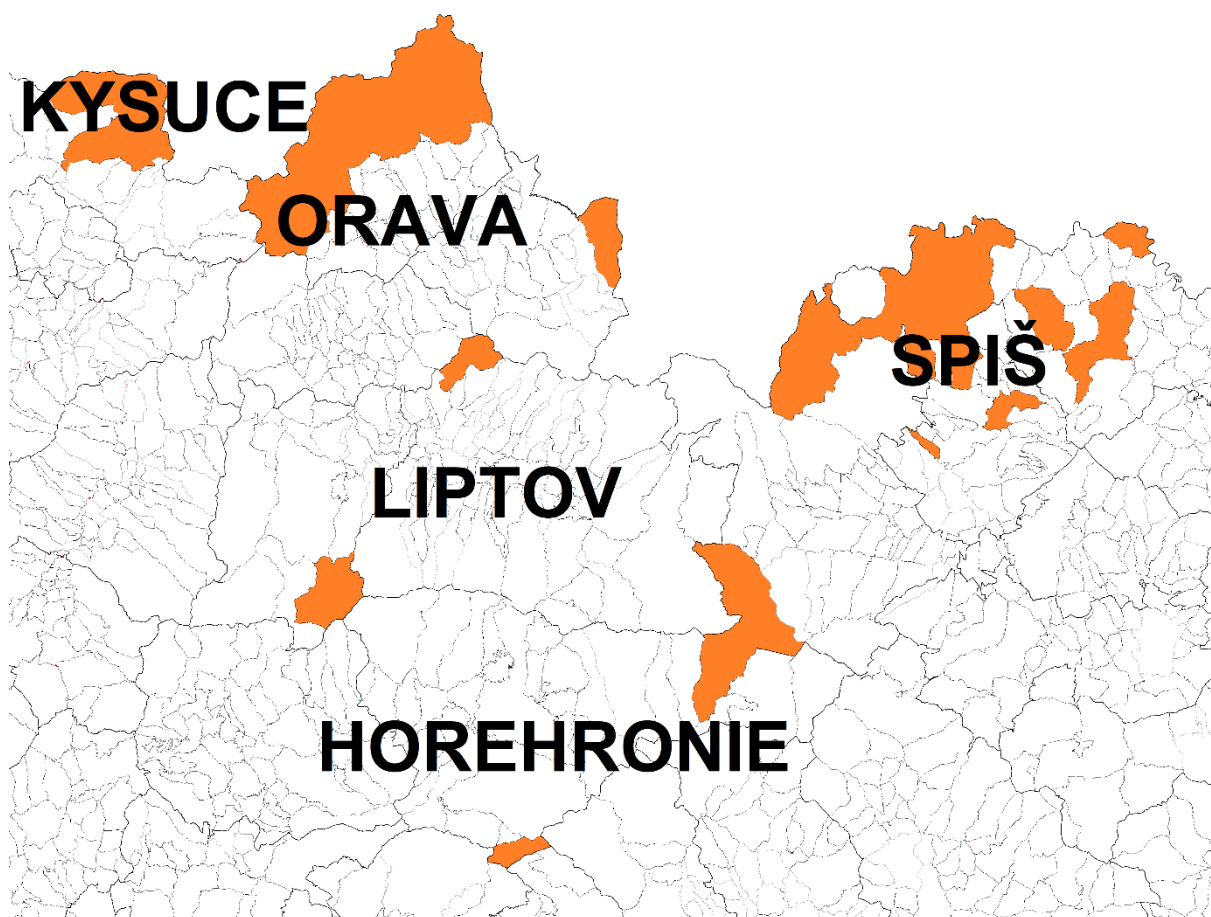
Slováci sa ako etnická skupina radia k matici ďalších slovanských národov Strednej Európy. Ich etnické územie hraničí s Čechmi, Poliakmi a Ukrajincami (ako aj neslovanskými Nemcami a Maďarmi). V kontaktnej zóne týchto slovanských národov sú ďalšie národnostné skupiny v rôznych štádiách rozvoja a uznania. Medzi Čechmi a Slovákmi sa nachádzajú Moravia a medzi

Pavol Zamiška v goralskom kroji.

Ukrajincami a Slovákmi sa nachádzajú Rusíni. Medzi Poliakmi a Slovákmi je situovaná skupina, ktorá je predmetom tejto správy – Goralí.

Obce goralskej menšiny na Slovensku netvoria súvislý celok, ale niekoľko ostrovov pri poľsko-slovenskej a česko-slovenskej hranici: na Spiši (37 obcí na Zamagurí, pod Tatrami a v Ľubovniansku), na Orave (11 obcí), na Kysuciach (5 obcí), na Liptove (5 obcí), a aj na Horehroní (2 obce). Tieto územia pritom najčastejšie komunikujú s goralským obyvateľstvom na druhej strane hranice – na poľskom Spiši, poľskej Orave, v Podhalí a Tešínsku. Goralské enklávy nájdeme aj v Bukovine - na ukrajinsko-rumunskom pohraničí.

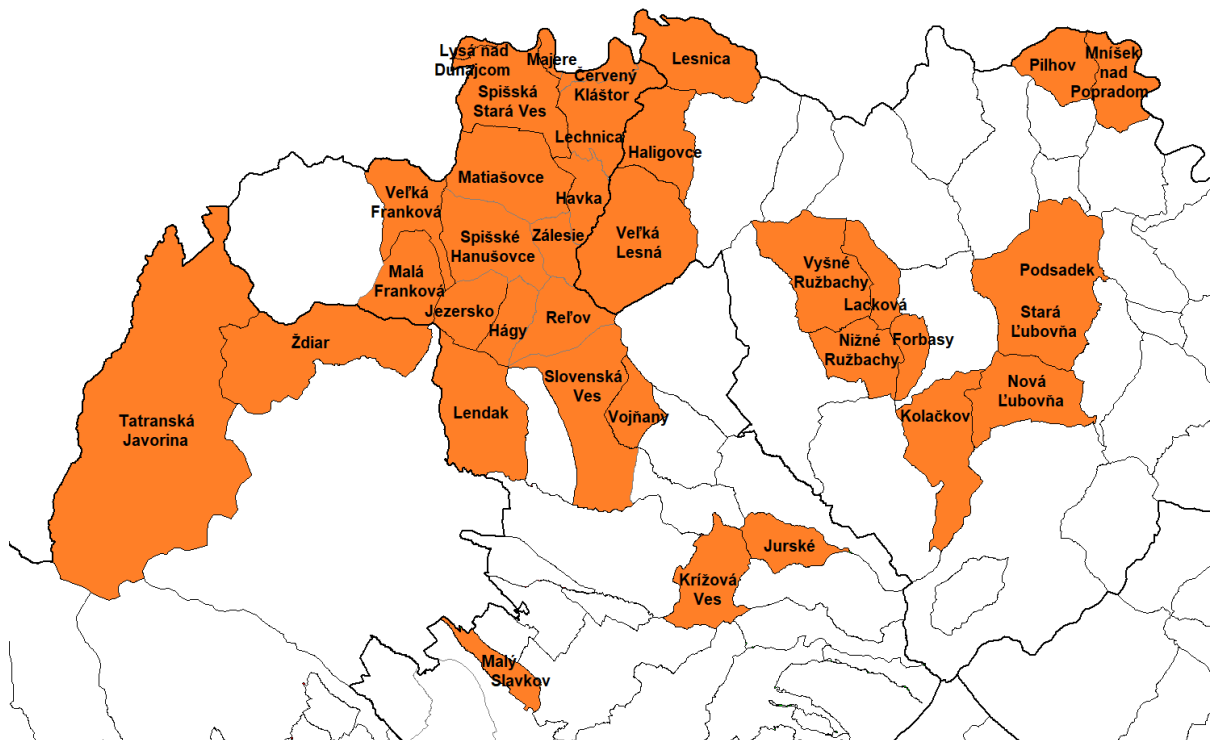
Mapa číslo 1: Sídlné územia Goralov na Slovensku.¹

¹ Mapy v tejto publikácii sú spracované autormi na základe: Júlia Dudášová-Kriššáková, „Goralské nárečia z pohľadu súčasnej slovenskej jazykovedy“ (Prešovská univerzita v Prešove, 2016).

Nie je možné s úplnou presnosťou odhadnúť celkovú početnosť tejto skupiny, pretože goralské obce majú dovedna niekoľko desiat' tisíc obyvateľov. Taktiež, potomkovia Goralov žijú aj v regionálnych centrách, ako napríklad v Košiciach či v Bratislave. Predpokladá sa, že časť Goralov sa v národnom sčítaní zaevidovala v kolónke „poľská národnosť“ (dokopy 3084 ľudí), slovenská národnosť alebo „iná národnosť“.

Gorali sú charakteristickí svojim jazykom (goralské nárečia) a svojim folklórom prevažne valašského typu. Ich tradičná kultúra a jazyk predstavujú prechodné slovensko-poľské kultúrne pásmo. Na oboch stranách hranice sú často považovaní za autentických predstaviteľov tuzemskej ľudovej kultúry. Ich kultúra je na Slovensku popularizovaná aj vďaka festivalu „Goral na gory“.

Tým, že Gorali nie sú uznaní ako oficiálna národnosť, má ich jazyk a kultúra slabé postavenie voči štátu a legislatíve. Goralské obce si nevedia uplatniť dvojjazyčnosť v úradnom styku, školstvo nevie vytvoriť zložky s vyučovaním goralčiny, neexistujú osobitné fondy na podporu goralskej kultúry, atď. Hrozí tak zbytočná strata rozmanitosti kultúry v pohraničných oblastiach. Goralská kultúra sa dnes zachováva iba nezištnou prácou občianskych združení, folklórnych skupín a vedomým občanov. Myslíme si, že to je ale treba napraviť.

Mapa číslo 2: Goralské obce na Spiši.

Sčítanie obyvateľov v roku 2021

V roku 2021 sa bude konať pravidelné sčítanie obyvateľov krajiny. Toto sčítanie ponúka dobrý odrazový mostík pre zmenu terajšieho nepriaznivého stavu. Sčítanie je možné použiť na to, aby sme poukázali na existenciu tejto národnosti a toho, že sa nájde kritická masa ľudí, ktorá je ochotná sa priznať k tejto etnicite.

Výrazne k tomu môže dopomôcť aj skutočnosť, že sčítanie sa tentokrát koná novou metodikou – je umožnené priznanie dvoch národností. Okrem možnosti označiť jednu alebo dve z oficiálnych národností (vrátane slovenskej), respondent má možnosť zaznačiť a dopísať „inú“ národnosť. Takouto formou sa dá dopísať aj goralská národnosť, či už na prvom, alebo na druhom mieste.

Ďalšou novinkou je fakt, že sčítanie sa vyplňa prevažne online formou, t.j. respondent si doma na počítači otvorí dokument, ktorý následne vyplní. Ak respondent z nejakého dôvodu nevie alebo nechce vyplniť dokument týmto spôsobom, tak pomoc pri vyplnení poskytnú asistenti, ktorí sa budú nachádzať v priestoroch obecného úradu. V prípade ak respondent nie je schopný alebo ochotný prísť na úrad, asistent ho navštívi priamo doma. Termín na vyplnenie dotazníkov je od 15. februára 2021 do 31. marca 2021.

Mapa číslo 3: Goralské obce na Kysuciach a na Orave.

Kroky na posilnenie goralskej komunity na Slovensku

Ak má goralská menšina posilniť svoju pozíciu, tak je viac než potrebné využiť sčítanie v roku 2021 na tematizáciu požiadaviek tejto skupiny. Tie sa dajú definovať podobne:

1. **Uznanie Goralov ako národnostnej menšiny** na Slovensku, a delegovanie zástupcov goralskej menšiny do Výboru Vlády SR pre národnostné menšiny a etnické skupiny.
2. **Kodifikácia goralských nárečí** ako jazyka tejto národnostnej menšiny, a **posilnenie dvojjazyčnosti** v obciach, kde bývajú členovia tejto menšiny.
3. Zmapovanie goralských komunit formou prípravy **Atlasu goralských komunit**.
4. Vytvorenie **učebníc ohľadom goralských tradícií a kultúry** pre žiakov základnej školy.
5. Vytvorenie osobitného **financovania pre goralskú kultúru** cez Fond na podporu kultúry národnostných menšín.

V nasledujúcich týždňoch sa budú konať regionálne stretnutia v regiónoch obývaných goralskou menšinou, kde sa sformujú rámce kampane k sčítaniu v roku 2021, a kde sa hore uvedené témy spracujú do **Memoranda Goralov na Slovensku**.

Jozef Bravis je predseda Združenia Goralov Slovenska.

Pavol Zamiška je starosta obce Kolačkov.

Ábel Ravasz je prezident Inštitútu Mateja Bela.